

สารบัญ

คำนิยาม	(10)
คำนำสำนักพิมพ์	(17)
คำนำผู้เขียน ฉบับปรับปรุง	
“เส้นทางด้านการศึกษายุคสมัยของผม”	(18)
คำนำผู้เขียน ฉบับพิมพ์ครั้งแรก	(19)
จากผู้แปล	(22)

ตอนที่ 1 ศักยภาพของเด็กเล็ก

ถูกกำหนดภายใน 3 ขวบ	1
1 รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว	2
2 ไม่ว่าเด็กคนไหนก็เลี้ยงให้ได้ดี	3
3 การศึกษาในวัยเด็กเล็ก ไม่ใช่การผลิตอัจฉริยะบุคคล	5
4 เด็กแรกเกิดนั้นอ่อนแอแต่มี “ศักยภาพ” มหาศาล	7
5 เส้นสายของเซลล์สมองก่อรูปภายใน 3 ขวบ	8
6 การศึกษาในปัจจุบัน “แข่งวัด” และ “ปล่อยอิสระ” อย่างผิดเวลา	10
7 “ความยาก - ความง่าย” ในความคิดของผู้ใหญ่ใช้กับเด็กไม่ได้	12
8 เด็กจำอักษรยากๆ ได้ง่ายกว่าอักษรง่ายๆ	13
9 สำหรับเด็กเล็ก พี่ชคณิตง่ายกว่าเลขคณิต	14
10 เด็กอายุ 3 เดือนก็ชอบเพลงคลาสสิกของบาค	16
11 เด็กอ่อนอายุ 6 เดือนก็ว่ายน้ำเป็น	17

12	สมองของเด็กวัยก่อน 3 ขวบนั้น เราจะยึดเยียดอะไรให้มากแค่ไหนก็รับได้	18
13	เด็กเล็กจดจำทุกสิ่งที่ตนสนใจ	20
14	มีหลายสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ในวัยเด็กเล็ก มิฉะนั้นจะเรียนรู้ไม่ได้ดีไปตลอดชีวิต	22
15	ถ้าได้รับการสอนในช่วงปฐมวัย เด็กหุฬการอาจได้ยินเสียง	24

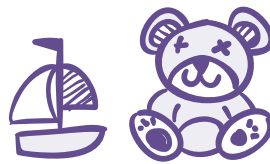
ตอนที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อม เพื่อพัฒนาศักยภาพสูงสุดของเด็กเล็ก 26

16	การศึกษาและสภาพแวดล้อมเหนือกว่ากรรมพันธุ์	27
17	ลูกหมอกก็ไม่แน่ว่าจะเหมาะที่จะเป็นหมอ	29
18	ลูกของคนดำเติบโตในหมู่สัตว์ก็จะกลายเป็นสัตว์	31
19	เด็กทารกเมื่อวานต่างกับวันนี้ลิบลับ	33
20	วัยเด็กเล็กนี้แหละที่ “ตะขาคดยอมแดง”	35
21	ห้องที่ว่างเปล่ามีผลร้ายต่อเด็กเล็ก	36
22	เด็กเล็กได้รับอิทธิพลอย่างนึกไม่ถึงจากสิ่งที่คาดไม่ถึง	38
23	เด็กเล็กซึมซับเรื่องราวต่างๆ ในหนังสือนิทานแตกต่าง จากผู้ใหญ่โดยสิ้นเชิง	39
24	การให้คนอื่นเลี้ยงลูกนั้นเสี่ยงที่สุด	41
25	ประสบการณ์ในช่วงปฐมวัยเป็นพื้นฐานของความคิดอ่าน และการกระทำในภายหลัง	42
26	การศึกษาของเด็กเล็กไม่มีสูตรตายตัว	44
27	นิสัย “อ้อมคิดมือ” ควรให้ติดเป็นอย่างยิ่ง	46
28	ลูกนอนกับพ่อแม่เป็นสิ่งดีที่ควรปฏิบัติ	47
29	แม่ที่ร้องเพลงเพี้ยนทำให้ลูกร้องเพลงเพี้ยนด้วย	49
30	ทุกครั้งที่ได้กร้องต้องขานตอบ	50
31	ไม่จำเป็นต้องพูดภาษาเด็กกับลูก	52
32	ความกลัวของเด็กเกิดจากประสบการณ์ที่ผู้ใหญ่อาจไม่คาดคิด	54

33	เด็กแรกเกิดก็รู้ว่าพ่อแม่ทะเลาะกัน	56
34	“โรคซึ่กั่วงวล” ของแม่แพร่ไปติดลูกได้	57
35	พ่อควรสัมพันธ์กับลูกให้มากขึ้น	59
36	ยังมีพี่น้องมากยิ่งดี	60
37	ปู่ย่าตายายเป็นเครื่องกระตุ้นที่ดีของเด็ก	62
38	ควรส่งเสริมให้เด็กได้เล่นด้วยกัน	64
39	การทะเลาะกันช่วยให้เด็กรู้จักเข้าสังคม และรู้จักคิดในทางสร้างสรรค์	66
40	เด็กทารกจำหน้าคนได้เมื่อมีความสามารถจำแนกรูปแบบต่างๆ	68
41	ไม่เรียวนั้นต้องใช้ในวัยที่เด็กยังไม่เข้าใจไม่เรียวจึงจะได้ผล	69
42	ความโกรธและความอิจฉาริษยา เป็นการแสดงความไม่พอใจของเด็ก	70
43	อย่าเอ่ยถึงข้อบกพร่องของเด็กต่อหน้าคนอื่น	72
44	ชมเด็กดีกว่าดุเด็ก	74
45	ความสนใจคือยารกระตุ้นที่ดีที่สุด	75
46	เด็กมักสนใจสิ่งที่เป็นจังหวะ	77
47	เด็กจะมองสิ่งที่เขาสนใจว่าเป็นสิ่งดี และมองสิ่งที่ไม่ชอบว่าไม่ดี	78
48	ความสนใจของเด็กต้องต่อเนื่องจึงจะมีผล	80
49	“การทำซ้ำๆ” คือวิธีการกระตุ้นความสนใจของเด็กที่ดีที่สุด	83
50	จินตนาการของเด็ก คือจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์	85
51	สำหรับเด็กเล็ก ควรสอนให้มี “ปรัชญาญาณ” มากกว่าสอนเทคนิคและเหตุผล	86
52	การสอนเด็กเล็กไม่ควรแบ่งเพศ	88
53	อย่าโกหกเด็กเล็กเกี่ยวกับเรื่องเพศ	90
54	เด็กรู้จักเวลา ถ้ามีชีวิตมีระเบียบ	91
55	รายการข่าวมีประโยชน์ในทางสอนภาษาที่ถูกต้อง	93
56	ควรให้เด็กดูโฆษณาทางโทรทัศน์	94

57	เวลาสอนดนตรีควรสอนเสียงประสานควบไปด้วย	96
58	การเรียนดนตรีช่วยพัฒนาสมาธิ	97
59	การเรียนไวโอลินช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำ	98
60	การเรียนดนตรีของเด็ก ส่งผลให้หน้าตาเปลี่ยนไปด้วย	99
61	การท่องกลอนช่วยฝึกความจำของเด็ก	101
62	ถ้าเด็กเก่งเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เด็กจะเกิดความมั่นใจในทุกเรื่อง	103
63	การเล่นไพ่จับคู่ช่วยฝึกให้เด็กคิดเป็น	105
64	ควรให้ดินสอสีและสีเทียนแก่เด็กเร็วที่สุด	106
65	กระดาษวาดเขียนมาตรฐาน ทำให้เกิดคนขนาดมาตรฐานเท่านั้น	108
66	การให้ของเล่นมากเกินไป ทำให้เด็กกลายเป็นคนจับจด	109
67	การเก็บของในห้องหมดจดเกินไปเพราะกลัวอันตรายนั้นไม่ดี	111
68	เด็กเล็กก็รู้จักระเบียบ	112
69	จัดสถานที่ให้เด็กมองเห็นอะไรเอง ดีกว่าจัดของมาให้เด็กดู	114
70	ของเล่นไม่ควรสวายเป็นของตัวเอง ต้องจับเล่นสนุกด้วย	115
71	สำหรับเด็กเล็ก หนังสืออาจไม่ใช่อ่าน บล็อกไม้อาจไม่ใช่ต่อ	117
72	การเล่นแบบง่าย ๆ ประเภทเล่นดินเหนียว พับกระดาษ ตัดกระดาษนั้น สร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก	118
73	“การเล่นละคร” ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก	120
74	การออกกำลังกายเป็นการกระตุ้นการพัฒนาทางสติปัญญา	121
75	ฝึกเด็กให้รู้จักใช้ทั้งมือซ้ายและมือขวา	123
76	เด็กเล็กควรให้เดินมาก ๆ	125
77	ประสาทสัมผัสการเคลื่อนไหวจะดีได้ด้วยการฝึก	126
78	ยิ่งเริ่มเล่นกีฬาเร็วยิ่งดี	128
79	เด็กเล็กไม่รู้จักความแตกต่างระหว่างการทำงานและการเล่น	129
80	การศึกษาปฐมวัยมิใช่การเรียนพิเศษเพื่อสอบเข้า โรงเรียนอนุบาลหรือประถม	130
81	ถึงไม่มีเงิน ไม่มีเวลา ก็ให้การศึกษาแก่ลูกได้	132

ตอนที่ 3 การศึกษาปฐมวัยที่แท้จริง อยู่ในมือของแม่เท่านั้น	134
82 แม่ที่ไม่มีสายตายาวไกล ให้การศึกษาแก่ลูกไม่ได้	135
83 สำหรับผู้หญิง ไม่มีงานใดสำคัญกว่างานเลี้ยงลูก	136
84 การศึกษาของเด็กเริ่มต้นที่การศึกษาของแม่	138
85 แม่ต้องไม่ลืมที่จะเรียนรู้จากลูกเสมอ	139
86 ผู้ที่สามารถเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี คือแม่มากกว่าพ่อ	141
87 แม่ไม่ควรบังคับลูกในเรื่อง "การศึกษา"	143
88 อย่า "ทำแท้ง" การศึกษาของเด็ก	144
89 จงเป็น "คุณแม่แก้วชา" ตอนเด็กอายุ 0 - 2 ขวบ	145
90 ลูกไม่ใช่สมบัติของแม่	147
91 ความไม่มั่นใจของแม่จะทำให้ลูกแหย่	148
92 ความทระนงตนของแม่ ทำให้ลูกกลายเป็นคนยโส	150
93 ถ้าจะเปลี่ยนลูก พ่อแม่ต้องเปลี่ยนเสียก่อน	151
94 การศึกษาที่แท้จริง คือการศึกษาที่ทำให้ลูกดีกว่าพ่อแม่	153
95 คนที่สามารถเข้าใจคนอื่นได้ จะเป็นผู้สร้างศตวรรษที่ 21	154
96 ผู้ที่จะยับยั้งสงครามและการเหยียดผิวได้ มีแต่เด็กเล็กเท่านั้น	156
บทวิเคราะห์ : คุณอภิบุษกับการศึกษาปฐมวัย	158
ประวัติผู้เขียน	162
ประวัติผู้แปล	163

ค ำ นิ ย ม

หนังสือเล่มนี้เขียนด้วยสีลาที่นุ่มนวล แต่สามารถที่จะรื้อให้เกิดความคิดที่จะปฏิบัติและพัฒนาอันยิ่งใหญ่

เราลองมาวาดมโนภาพของการปฏิบัตินี้ดู การปฏิบัตินี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเหลือเลิศ แต่เป็นการปฏิบัติที่ไม่มี การนองเลือด ไม่มีการทรมาน ไม่มีการบาดเจ็บ ไม่มีความโกรธแค้น ไม่มีความอดอยาก ไม่มีความตาย และไม่มี การทำลาย แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อสันติสุข และสันติภาพของโลก อย่างแท้จริง

การปฏิบัติที่นุ่มนวลและราบรื่นนี้ดูเหมือนจะมีคู่อริอยู่เพียงสองฝ่ายเท่านั้น ฝ่ายแรก คือความเชื่อและประเพณีที่เรายึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาล ฝ่ายที่สอง การยึดถือและรักษาสถานภาพให้คงเดิม แต่เราก็ไม่จำเป็นจะต้องไปทำลายคู่อริทั้งสองให้หมดสิ้นไป เพียงแต่เราสามารถทำสิ่งที่ถือเป็นกิจปฏิบัติตามประเพณีที่ไม่เหมาะสมให้เหี่ยวเฉาไปตามกาลเวลา และเราไม่จำเป็นที่จะต้องขจัดกิจปฏิบัติตามประเพณีที่ดั่งงามให้หมดสิ้นไป เราเพียงแต่ปล่อยให้กิจปฏิบัติในปัจจุบันที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมให้ผุสลายไปช้าๆ และหมดสิ้นไปในที่สุด

ความคิดที่อับทึบๆ เขียนถึงนั้น เป็นการขจัดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตต่างๆ เช่น ความไม่รู้ ความเขลา การไม่รู้หนังสือ ความไม่มั่นใจ และสิ่งต่างๆ ที่ใช้ไม่ได้ให้หมดสิ้นไป แล้วใครสามารถจะกล่าวได้ว่า การขจัดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้หมดไปหรือ

ให้น้อยลงไปแล้วจะไม่ทำให้ความยากจน ความโกรธแค้น และการฆ่าฟันของสังคมลดน้อยลงไปด้วย

แม้ว่าหนังสือของอิบูกะจะไม่ได้ให้สัญญาหรือความหวังในการทำงานที่ได้กล่าวถึง แต่สำหรับผู้อ่านที่ช่างคิดช่างฝัน ย่อมจะมีมโนภาพตามความคิดของเขาเอง

แล้วเราจะต้องทำอะไรบ้างที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงอันพึงปรารถนานี้เกิดขึ้นมาได้ ล้มระบบการศึกษาหรือล้มล้างสถาบัน ทั้งนี้ทั้งนั้นหนังสือเล่มนี้มิได้เอ่ยถึงการคุกคามดังกล่าวเลย ไม่มีแม้แต่การให้สัญญาหรือความหวังใดๆ ดังที่ผมได้เสนอแนะมาแล้ว แต่ผมไม่สามารถอ่านหนังสือเล่มนี้จบลงได้โดยไม่มีคามฝันและจินตนาการดังกล่าวเลย

หนังสือของอิบูกะไม่ได้กล่าวถึงอะไรที่จะทำให้สังคมสิ้นสะเทือน เขาเพียงเสนอแนะว่า เด็กตัวเล็กๆ ที่เกิดมาในโลกมีความสามารถที่จะเรียนรู้เกือบทุกสิ่งทุกอย่างในวัยที่เขายังเล็กอยู่

เขาเสนอแนะว่า สิ่งที่เด็กเรียนรู้ได้ง่ายและไม่รู้ตัวในวัย 2-3 ปีแรกของชีวิตนั้น เป็นสิ่งที่ถ้าเรียนในระยะวัยเติบโตแล้วจะต้องใช้ความพยายามอย่างมาก และบางสิ่งบางอย่างอาจจะไม่สามารถเรียนรู้ได้เลยในวัยเติบโต เขาเสนอแนะว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่เรียนรู้ด้วยความลำบากยากเย็น แต่เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งนั้นได้ด้วยความเพลิดเพลินและสนุกสนาน เขาเสนอแนะว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่เรียนรู้อย่างเชื่องช้าเหมือนเต่าคลาน แต่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยความรวดเร็วเหมือนกระต่ายวิ่งพร้อมกันนั้น เขากล่าวว่าบางทีสิ่งที่ผู้ใหญ่พยายามหลีกเลี่ยงในการที่จะเรียนรู้ แต่เด็กตัวเล็กๆ พร้อมทั้งจะเรียนรู้มากกว่าที่เขาอยากจะกินอาหาร

เขาเขียนถึงเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ด้วยลีลาที่น่ารักและ

น่าอ่านที่สุด เขาเขียนหนังสือด้วยความตรงไปตรงมา ด้วยความชัดเจน อ่านเข้าใจได้ง่าย ทุกๆหน้าที่เขาเขียนเป็นเรื่องจริง และดึงตัวอย่างมาจากประสบการณ์

เขาเสนอแนะว่า สิ่งต่างๆที่ผู้ใหญ่มองเห็นและคิดว่าทำได้ยากที่สุด เช่น การเรียนพูดภาษาต่างประเทศ การเรียนอ่านและเขียนหนังสือ การเล่นไวโอลินหรือเปียโน เป็นสิ่งที่เด็กทำได้ โดยไม่มีความลำบากยากเย็น แม้ตัวผมเองก็มีประสบการณ์ในเรื่องทำนองนี้ ผมสามารถพูดภาษาต่างประเทศได้หลายภาษา ทั้งนี้เพราะผมทำงานศึกษาวิจัยเรื่องเด็กในหลายๆประเทศ และในสภาพของสังคมที่หรูหราฟุ่มเฟือยจนกระทั่งสังคมที่ยากจน ไม่มีอะไรที่จะกินและที่จะอยู่ แต่ภาษาที่ผมพูดได้ดีและคล่องที่สุดคือภาษาถิ่นกำเนิดของผมเอง แม้ว่าผมรักและชอบที่จะฟังเพลง แต่ผมไม่สามารถจะเล่นเครื่องดนตรีชนิดใดได้เลย และไม่สามารถร้องเพลงตามทำนองที่ถูกต้องได้ ในขณะที่สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่เรียนรู้และทำได้ยากมาก แต่เด็กตัวเล็กๆสามารถเรียนรู้ได้และทำได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามใดเลย

สิ่งต่างๆเหล่านี้ เด็กตัวเล็กๆสามารถเรียนรู้ได้และทำได้ อย่างง่ายดายและด้วยความเพลิดเพลินสนุกสนานอีกด้วย สิ่งที่เด็กน่าจะเรียนรู้ได้และทำได้ในการเจริญเติบโตและการพัฒนาของเขา คือ เด็กน่าจะสามารถพูดภาษาต่างประเทศหลายๆภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว วายน้ำ และชี้มาได้ วาดภาพได้ เล่นเครื่องดนตรีได้ รู้จักอ่านภาษาต่างประเทศได้ และรู้จักคิดเลขได้ และทำสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี เราจำเป็นต้องให้ความรักและการเล็งดูเอาใจใส่ในตัวลูกของเรา (ซึ่งปกติเราก็ทำกันอยู่ตามปกติแล้ว) เราจำเป็นต้องยอมรับความคิดและความต้องการ

ของลูก (ซึ่งเราไม่เคยจะยอมทำ) และเปิดโอกาสให้ลูกรับรู้และเห็นสิ่งต่างๆที่เราปรารถนาที่จะให้ลูกของเรา

แล้วเราคิดว่าในการที่จะสร้างจินตนาการว่า โลกของเราจะมีชีวิตชีวามากขึ้น มีสันติสุขและสันติภาพมากขึ้น รวมทั้งมีสติสัมปชัญญะดีขึ้นนั้นเป็นเรื่องยากที่จะเชื่อไหม หากว่าเด็กทุกคนสามารถสื่อความหมายภาษาต่างประเทศได้ รู้เรื่องงานศิลปะและวิทยาศาสตร์มูลฐานต่างๆ ก่อนที่เขาจะเจริญเติบโตเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีความพร้อมที่จะใช้ความสามารถในการศึกษาและเรียนรู้หลักภาษา ปรชญา จริยธรรม ศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือวิชาอะไรก็ตามที่เขาพึงปรารถนาที่จะเรียนรู้อย่างมีอิสระ

แล้วเราคิดว่าเป็นเรื่องยากเกินไปไหมที่เราจะสร้างจินตนาการว่า โลกของเราจะเป็นอย่างไร หากว่าเด็กเล็กๆสนใจที่จะเรียนรู้วิชาและทักษะต่างๆ ไปพร้อมๆ กับการละเล่นต่างๆ ของเขา แล้วสังคมของเราจะไม่เป็นสังคมที่น่ารักน่าอยู่อาศัยหรือเด็กวัย 3 ขวบอยากเห็นภาพวาดต่างๆ ที่เขาอยากเห็นไม่ว่าภาพวาดนั้นจะเป็นภาพที่จิตรกรผู้มีชื่อเสียงได้วาดไว้หรือแม้แต่ภาพการ์ตูน ในความเป็นจริงแล้วเด็กเล็กมีความหิวกระหายที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาอยากจะรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุด แม้ว่าเขาจะไม่รู้ และไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้มันอะไรดีอะไรไม่ดี

แล้วเราจะยังสงสัยอีกหรือไม่ว่า สังคมของเราจะมีความบ้าบอบน้อยลงและน่าอยู่อาศัยมากขึ้น หากว่าเด็กตัวเล็กๆ มีโอกาสที่จะฟังเสียงทุกอย่างที่เขาฟังได้ไม่ว่าเสียงนั้นจะเป็นเสียงคลาสสิกหรือร็อคหรือแจ๊ส รวมทั้งนิทานต่างๆ ทั้งนี้เพราะเด็ก

สามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้ง่ายเช่นกัน

โลกของเราจะมีแต่ความสันติสุขและความเข้าใจ หากว่าเด็กสามารถเรียนรู้ที่จะพูดภาษาต่างประเทศไปพร้อม ๆ กับภาษาแม่ของเขา เพราะในความเป็นจริงแล้ว เด็กอายุ 3 ขวบสามารถเรียนพูดภาษาญี่ปุ่นและภาษาต่างประเทศไปพร้อม ๆ กันได้โดยไม่ยาก และจะเรียนพูดได้ด้วยวิธีการใช้สำเนียงพูดที่ชัดและถูกต้องด้วย

แล้วมาซารุ อินุกะ เป็นใครจึงสามารถรู้และบอกเราได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เขามีความรู้อะไรที่จะพูดเช่นนั้น มาซารุ อินุกะ เป็นผู้ที่รู้จริง ดังจะเห็นได้จากประวัติชีวิตของเขาต่อไปนี้

1. เขาไม่มีความรู้ในเรื่องการศึกษามาก่อนเลย ดังนั้นเขาจึงไม่รู้ว่า การศึกษาสามารถทำอะไรได้บ้าง และไม่สามารถทำอะไรได้ (เรื่องนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากที่เขาจะต้องต่อสู้และเรียนรู้สาขาที่รู้กันอยู่แล้ว)

2. เขาเป็นอัจฉริยะคนหนึ่งที่เราเทียบไม่ได้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ประเทศของเขาอยู่ในสภาพการถูกทำลายจากสงคราม เขาและผู้ช่วยชายหนุ่มอีกสามคนได้จัดตั้งบริษัทที่มีชื่อว่า “โซนี่” ขึ้นมาด้วยทุนเพียง 700 ดอลลาร์ เขาเป็นเพียงกลุ่มพลังริเริ่มกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่ช่วยนำพาญี่ปุ่นจากสภาพบ้านเมืองที่ปรักหักพังและไร้ความหวังมาสู่ความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก

3. เขาทำในสิ่งที่เขาแนะนำว่าควรจะทำ เขาเป็นคนพูดจริง ทำจริง ในฐานะประธานบริหารของสมาคมพัฒนาปฐมวัย (Early Development Association) ในกรุงโตเกียว และในฐานะ

ผู้อำนวยการของการศึกษาเพื่อความสามารถพิเศษ (Talent Education) ในมัตซูโมโต้ เขาให้โอกาสแก่เด็กญี่ปุ่นนับพัน ๆ คนที่จะเรียนรู้และทำในสิ่งที่เขาเชื่อและเขาแนะนำ

อิบูกะเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการที่จะเรียนรู้ และผลกระทบที่เกิดขึ้นย่อมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีทางของการศึกษานั้นเอง

จากหลักฐานเท่าที่มีอยู่ ข้อเสนอแรกเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในขอบเขตที่มองเห็นได้ชัด แต่ข้อเสนอแนะหลังเป็นสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้หรือ หรือว่าเป็นเพียงแค่ความฝันที่หวานฉ่ำ คำตอบของผมคือ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเป็นสิ่งที่ผมเห็นเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งในโลก

ผมเคยเห็นเด็กตัวเล็ก ๆ สามารถว่ายน้ำได้ในประเทศออสเตรเลีย ผมเคยเห็นเด็กอายุ 4 ขวบพูดภาษาอังกฤษอย่างคล่องแคล่วกับครูของเขาในญี่ปุ่น ผมเคยเห็นเด็กตัวเล็ก ๆ เล่นกายกรรมในสหรัฐอเมริกา ผมเคยเห็นเด็กอายุเพียง 3 ขวบเล่นไวโอลินและเล่นเปียโนในโรงเรียนของ ดร.ชูซูกิ ผมเคยเห็นเด็กอายุ 3 ขวบอ่านหนังสือได้ถึง 3 ภาษาในประเทศบราซิล ผมเคยเห็นเด็กอินเดียแดงอายุ 2 ขวบขี่ม้าตัวโตได้ในรัฐนอร์ทดาโคตา ผมเคยเห็นเด็กอายุ 3 ขวบอ่านคันจิ (อักษรจีน) อันเป็นภาษาวิชาการของญี่ปุ่น ผมได้รับจดหมายจากแม่ที่ทั่วทุกมุมโลกนับเป็นพัน ๆ คนเขียนมาเล่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กวัย 2-3 ขวบ หลังจากที่แม่สอนให้ลูกอ่านหนังสือโดยใช้หนังสือของผม

ผมคิดว่าหนังสือที่เขียนด้วยสีลาอันนุ่มนวลนี้เป็นหนังสือ

ที่สำคัญที่สุดที่ได้เคยเขียนขึ้นมา และผมเชื่อว่าผู้ปกครองทุกคน ควรจะได้มีโอกาสอ่านหนังสือเล่มนี้

ผมไม่น่าที่จะแนะนำหนังสือเล่มนี้ด้วยความชื่นชมอย่าง สูงสุดเช่นนี้ ผมควรจะเกลียดอิบูกะในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา มากกว่า ในชีวิตของผม ผมได้เตรียมตัวที่จะเขียนหนังสือเล่มนี้ เป็นเป้าหมายในชีวิตของผม หนังสือเล่มแรกที่ผมเตรียมตัว ที่จะเขียนคือ ความสามารถที่ไม่น่าเชื่อของเด็กที่จะเรียนรู้เรื่อง อะไรก็ได้อย่างง่ายดายและสนุกสนาน หนังสือเล่มที่ 2 ที่ผม จะเขียนเป็นเรื่องของวิธีการที่จะทำอย่างไรจึงทำให้เด็กทุกคนแก่ง ทั้งทางกาย ทางสติปัญญา รวมทั้งทางอารมณ์และจิตใจ

ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าผมไม่จำเป็นจะต้องเขียนหนังสือเล่มแรก เพราะอิบูกะได้เขียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว นั่นคือหนังสือที่ผู้อ่าน กำลังนั่งอ่านอยู่นี้

ผมควรจะยุติการแนะนำหนังสือเล่มนี้แล้ว เพื่อผู้อ่านจะได้ เริ่มอ่านหนังสือสำคัญที่นำอ่านเล่มนี้ ผมจะเริ่มเขียนหนังสือ เล่มที่ 2 ของผมก่อนที่อิบูกะจะเริ่มเขียนเรื่องเด็กเรียนรู้ได้อย่างไร และเขียนเสร็จก่อนผม

Glenn Doman

Director

The Institute of the Achievement of Human Potential

Philadelphia, U.S.A.

ผู้เขียนหนังสือ *How to Teach Your Baby to Read*

คำนำสำนักพิมพ์

รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว ฉบับปรับปรุงนี้ แปลจากต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2542 นับเนื่องถึงวันนี้เกือบ 50 ปีแล้ว แต่แนวคิดของผู้เขียนยังคงเป็นจริงและไม่ล้าสมัย พิสูจน์ได้จากการตีพิมพ์ต่อเนื่องยาวนาน และได้รับยกย่องว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกที่สำคัญที่สุดเล่มหนึ่งที่พ่อแม่ทุกคนควรอ่าน ฉบับภาษาไทยก็มีการตีพิมพ์มาแล้วกว่า 30 ปีเช่นกัน โดยสำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน ในการพิมพ์ครั้งนี้ สำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็กได้มีการตรวจทานต้นฉบับใหม่ ให้สอดคล้องกับยุคสมัย และถูกต้องตามต้นฉบับเอดิชันล่าสุดของญี่ปุ่น

ทุกวันนี้องค์ความรู้ทั้งหลายล้วนเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ช่วงปฐมวัย คือ 0-3 ขวบ เป็นช่วงเวลาทองที่เด็กพร้อมพร้อมในการเรียนรู้ รับข้อมูล และเสริมสร้างพัฒนาการอันเป็นรากฐานชีวิต เป็นช่วงเวลาที่เด็กยังอยู่ในมือของแม่ ของครอบครัว ซึ่งเป็นเวลาที่มีค่ามีความหมายทุกนาที ผู้เขียนจึงได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้อย่างเรียกร้องและเร่งเร้าโดยตรงต่อคุณแม่และครอบครัว เช่นนี้ว่า รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว หวังว่าคุณพ่อคุณแม่ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้จะไม่ปล่อยเวลาทองให้ผ่านเลยไปอย่างน่าเสียดาย

สำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก

พฤษภาคม พ.ศ. 2562

คำนำผู้เขียน

ฉบับปรับปรุง

“เส้นทางด้านการศึกษายุคสมัยของผม”

ผมสนใจและเกี่ยวข้องกับการศึกษายุคสมัยมานานกว่า 25 ปีแล้ว จริงอยู่ที่ว่า ผมเป็นเพียงมือสมัครเล่นในด้านการศึกษา แต่ความที่เป็นมือสมัครเล่นนี้แหละ ทำให้ผมอาจจะมีมุมมองเห็นในจุดที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาอาจมิได้รู้สึกสะกิดใจ ผมจึงทำการศึกษาวิจัยตามแนวทางของผมเรื่อยมา

ผมสนใจในความเป็นไปได้ไม่จำกัดของเด็กเล็ก จึงรวบรวมความคิดเกี่ยวกับการศึกษายุคสมัยและตีพิมพ์เป็นหนังสือเล่มแรกชื่อ *รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว* เมื่อปี ค.ศ. 1971 หลังจากนั้นความรู้ทางการแพทย์ด้านสรีรวิทยาของสมองก็ก้าวหน้าขึ้น ทำให้ “ศักยภาพ” อันน่าทึ่งของเด็กแรกเกิดและเด็กอ่อนเป็นที่ประจักษ์ชัดขึ้นเรื่อยๆ แนวคิดด้านการศึกษายุคสมัยของผมก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว หากจะกล่าวอย่างสุดโต่ง มาบัดนี้ผมคิดว่าการศึกษายุคสมัยควรเน้นความสำคัญมากที่สุดที่ “ทารกในครรภ์”

ที่ผ่านมาผมได้เขียนหนังสือหลายเล่มเกี่ยวกับ “ยุทธวิธีที่คุณแม่ใช้กับลูกตั้งแต่อายุ 0 ขวบ” ระหว่างนี้ ความคิดของผมเกี่ยวกับการศึกษายุคสมัย ทั้งด้านระยะเวลาและเนื้อหาที่ดูเหมือนจะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

แต่อย่างไรก็ตาม ผมยังเน้นย้ำและมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่า “บุคลิกภาพและอุปนิสัยของเด็กขึ้นอยู่กับการเล่นดู”

ผมจะดีใจมาก หากท่านผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกและความปรารถนาของผมโดยผ่านหนังสือเล่มนี้

มาซารุ อิบุกะ

ค่านิผู้เขียน

ฉบับพิมพ์ครั้งแรก

ตั้งแต่โบราณมาเราเชื่อกันว่าเรื่องของ “อัจฉริยะบุคคล” เป็นเรื่องของพรสวรรค์และสายเลือด โมซาร์ทแสดงเปียโนตั้งแต่อายุ 3 ขวบ เจ.เอส. มิลล์ อ่านภาษาละตินได้ตั้งแต่อายุ 3 ขวบ เหมือนกัน พอได้ยินเรื่องแบบนี้คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่า “พวกอัจฉริยะนะเขาเก่งมาตั้งแต่เกิดแล้ว”

แต่ถ้าหากเราลองสำรวจชีวิตในวัยเด็กของท่านเหล่านั้นดู ก็จะพบว่า ไม่ว่าโมซาร์ทหรือมิลล์มีพ่อที่สนใจเรื่องการศึกษามาก อบรมสั่งสอนลูกอย่างจริงจังและมีแบบแผน เพราะฉะนั้นโมซาร์ทและมิลล์ไม่ได้เก่งมาตั้งแต่เกิด แต่เกิดมาในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีเยี่ยม จึงทำให้ความสามารถของท่านพัฒนาขึ้นมา

ตัวอย่างในทางตรงข้าม เด็กที่เกิดมาแล้วตกอยู่ในสภาพแวดล้อมการศึกษาที่ไม่ดีผลจะเป็นอย่างไร ตัวอย่างที่ชัดเจนคือเรื่องของอมราและกมลลา ลูกหมาป่า

ตุลาคม ค.ศ. 1920 นักบวชสามเณรชายชื่อซิงก์ จับสัตว์ได้สองตัวในถ้ำใกล้หมู่บ้านเล็กๆ ห่างจากเมืองกัลกัตตาในประเทศอินเดียไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 110 กิโลเมตร แต่ปรากฏว่าสัตว์สองตัวนั้นกลับกลายเป็นเด็กผู้หญิงสองคนที่หมาป่าเลี้ยงดูจนเติบโตขึ้นมา สองสามเณรชายตั้งชื่อให้ว่าอมราและกมลลา และพยายามสอนทุกวิถีทางเพื่อให้กลับเป็นเหมือนลูกคนตามเดิม แต่ไม่มีผลคืบหน้าเลย

พวกเขามักคิดกันว่า ลูกคนก็ต้องเป็นคน ลูกหมาป่าก็ต้องเป็นหมาป่า แต่ว่าสภาพแวดล้อมและการศึกษาของเด็กแรกเกิดนั้นสามารถทำให้ลูกคนกลายเป็นหมาป่าไปได้จริงๆ

ผมได้ยิน ได้ฟัง และได้พบเห็นเรื่องทำนองนี้มามากมาย ทำให้ตระหนักว่า **สภาพแวดล้อมและการศึกษาของเด็กแรกเกิดนั้นสำคัญมากเพียงไร** ดังนั้นเพื่อประเทศในอนาคต หรือยิ่งใหญ่กว่านั้น เพื่อสันติสุขของโลกในอนาคต ผมคิดว่าเรา จำเป็นต้องสนใจเรื่อง **“การศึกษาในวัยเด็กเล็ก”** อย่างจริงจังเสียที จึงรวบรวมสมัครพรรคพวกตั้ง **“สมาคมเพื่อการพัฒนาเด็กเล็ก”** ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1969 รวบรวมนักการศึกษา นักวิจัยทั้งในและนอกประเทศเพื่อค้นคว้าในเรื่องนี้ รวมทั้งเปิดชั้นเรียนสำหรับเด็กเล็กเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัย **“การศึกษาแบบซูซูกิ” (Suzuki Method)** ซึ่งกำลังเลื่องชื่อบนต่างประเทศ เพื่อนำมาเผยแพร่และใช้ประโยชน์ต่อไป

ยิ่งศึกษามากขึ้นเท่าไร เรายิ่งรู้ว่าความคิดของเราเกี่ยวกับเรื่องของเด็กเล็กนั้นผิดพลาดมากแค่ไหน เราเคยคิดว่าเรารู้เรื่องเกี่ยวกับเด็กเล็กดีทุกอย่าง แต่ปรากฏว่าที่จริงเราเกือบไม่รู้อะไรเลย ดังนั้นการศึกษาของเด็กเล็กจึงเริ่มเอาเมื่อหลังอายุ 3 ขวบ ตอนที่เซลล์สมองก่อร่างสร้างตัวเรียบร้อยแล้ว

รายงานการศึกษาทางชีววิทยาล่าสุดเกี่ยวกับสมองบอกว่า **“70 - 80% ของเซลล์สมองของมนุษย์จะเติบโตเต็มที่ภายในอายุ 3 ขวบ”**

“การศึกษาในวัยเด็กเล็ก” ฟังดูเหมือนเป็นเรื่องใหญ่โต เมื่อพูดถึงเรื่อง **“การศึกษา”** เรามักจะคิดว่าเป็นเรื่องการเรียนรู้การสอน แต่ **“การศึกษาในวัยเด็กเล็ก”** คือบันไดขั้นต้นของการศึกษาเท่านั้น จุดสำคัญของ **“การศึกษาในวัยเด็กเล็ก”** คือ **“เวลาที่เหมาะสม” (Timing)** ผู้ที่มีหน้าที่สังเกต **“เวลาที่เหมาะสม”** คือคุณแม่ของเด็กนั่นเอง แน่นนอนคุณแม่ทุกคนที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษาของลูก

ย่อมคิดถึงอนาคตของลูกและพยายามสุดความสามารถของตน
เพื่อลูก ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนคุณแม่ทั้งหลาย
เหล่านั้น และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เด็กทั้งหลายเติบโต
เป็นคนดีเลิศมากขึ้น แม้แต่คนเดียวก็ยังดี

มาซารุ อิบุกะ

20 พฤษภาคม ค.ศ. 1971

จ ก ผู้ แปล

เมื่อดิฉันได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วก็บังเกิดความอยากแปลเป็นอันมาก เพราะหันไปดูรอบตัว ไม่ว่าจะญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือเพื่อนบ้าน หากคนที่เลี้ยงลูกด้วยตนเองยากเหลือเกิน ถ้าไม่ปล่อยให้ญาติผู้ใหญ่เลี้ยงก็ให้คนใช้เลี้ยงหรือเอาไปฝากตามสถานเลี้ยงเด็ก

จริงอยู่ ความจำเป็นในทางเศรษฐกิจบีบบังคับให้หลายครอบครัวต้องช่วยกันทำงานทั้งพ่อและแม่จึงจะอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน แต่ก็มีหลายครอบครัวซึ่งให้ความสำคัญกับ “งาน” หรือ “รายได้” มากกว่า “ลูก”

มีแม่บ้านจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าหน้าที่ดูแลลูกเป็นหน้าที่ของ “พี่เลี้ยง” และคิดว่าพ่อแม่ดูแลลูกเฉพาะเวลาหลังจากเลิกงานก็เพียงพอแล้ว

เรามีค่านิยมที่สนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านซึ่งดิฉันคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยส่งเสริมฐานะทางสังคมของหญิงไทยไม่ให้ต่ำต้อยกว่าผู้ชาย แต่ในอีกด้านหนึ่ง เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการที่พ่อแม่ทำงานนอกบ้านทั้งคู่และปล่อยให้หน้าที่เลี้ยงลูกตั้งแต่แรกเกิดเป็นของผู้อื่นนั้น น่าจะส่งผลเสียต่อเด็กไม่มากนักน้อย

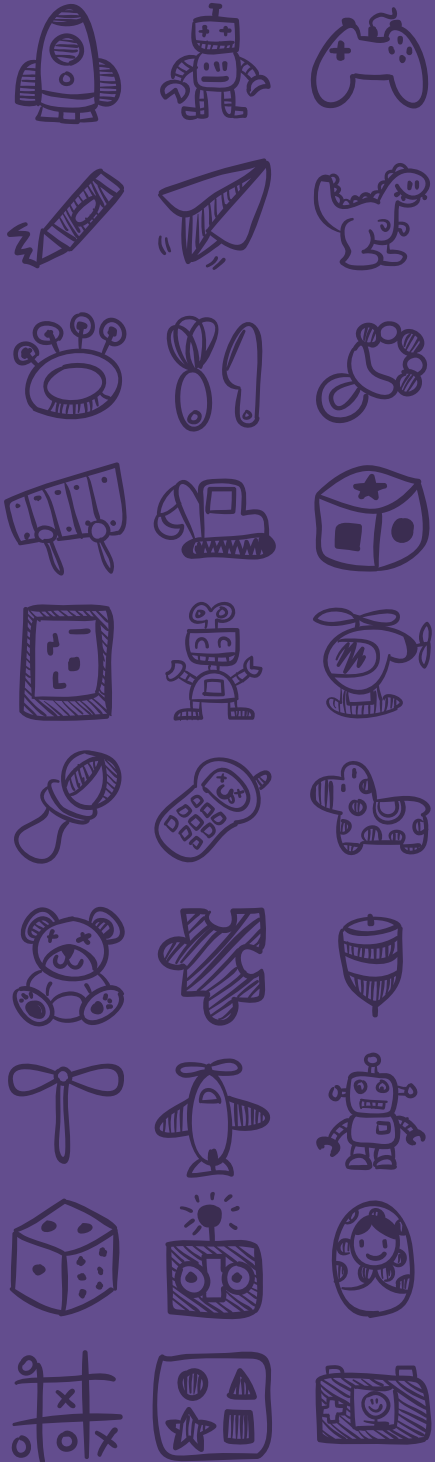
ถ้าเราตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงลูกตั้งแต่แรกเกิดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เด็กไทยคงจะต้องได้รับการดูแลดีขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่า แม่ทุกคนจะต้องออกจากงาน

เพื่อมาเลี้ยงลูก เราอาจเรียกร้องให้มีสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงาน ให้แม่หรือพ่อมีสิทธิลางานระยะยาวเพื่อเลี้ยงลูกในระยะที่ลูกยังเล็ก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่อาจกล่าวได้เลยว่าเด็กไทยของเราได้รับการดูแลอย่าง “หัวใจของชาติ”

พรอนงค์ นิยมค้า ไชริคาวา

“ยิ่งเราศึกษามากขึ้นเท่าไร
เรายิ่งรู้ว่าความคิดของเรา
เกี่ยวกับเรื่องของเด็กเล็กนั้น
ผิดพลาดมากแค่ไหน
เราเคยคิดว่าเรารู้เรื่อง
เกี่ยวกับเด็กเล็กดีทุกอย่าง
แต่ปรากฏว่า
ที่จริงเราเกือบไม่รู้อะไรเลย”

ตอนที่

1

ศักยภาพของเด็กเล็ก
ถูกกำหนดภายใน 3 ขวบ

1

รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว

ก่อนที่ผมจะเริ่มเรื่อง ผมอยากให้คุณนึกถึงสมัยที่คุณยังเป็นนักเรียนสักหน่อย ในชั้นเรียนของคุณคงมีทั้งคนที่หัวดีมากและคนที่หัวที่ไม่เอาไหนซะใหม่ครับ คนที่หัวดีนั้น ทั้งๆที่ไม่ได้คร่ำเคร่งเรียนเท่าไร แต่ได้คะแนนเยี่ยมทุกที ส่วนคนหัวที่ไม่เอาไหนนั้นต่อให้ขยันดูหนังสืออย่างไร ผลลัพธ์ก็คงเหมือนเดิม ทุกคนคงเคยมีเพื่อนแบบนี้มาแล้ว ทางฝ่ายคุณครูมักจะปลอบใจว่า “คนเราไม่ได้เกิดมาเป็นคนโง่หรือคนฉลาด มันขึ้นอยู่กับความพยายามนะนักเรียน”

แต่ตามความรู้สึกของพวกเรา เรามักคิดว่าความโง่หรือความฉลาดถูกกำหนดมาตั้งแต่กำเนิดแล้ว ความจริงแล้วมันเป็นอย่างไรกันนะ คุณครูบอกว่า “โง่หรือฉลาดไม่ใช่เรื่องของกำเนิด มันขึ้นอยู่กับความพยายาม” กับความรู้สึกของพวกเราที่ว่า “โง่หรือฉลาดมันถูกกำหนดมาตั้งแต่แรกเกิดแล้ว” ฝ่ายไหนถูกฝ่ายไหนผิดกันแน่

ถ้าให้ผมเป็นคนตัดสิน ผมก็จะบอกว่าถูกทั้งคู่และผิดทั้งคู่ คุณอาจจะหาว่าผมพูดแบบกำปั้นทุบดินก็ได้ แต่ไม่ใช่อย่างนั้นแน่

ถ้าเริ่มจากบทสรุปก็กล่าวได้ว่า ความสามารถและอุปนิสัยของคนเราไม่ได้เป็นสิ่งติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่จะถูกกำหนดขึ้นภายในช่วงเวลาหนึ่ง เราถกเถียงกันมานานแล้วว่า คนเรานั้นถูกกำหนดโดยกรรมพันธุ์ ประเภท “เชื้อไม่ทิ้งแถว” “ลูกไม่หล่นไม้ไกลต้น” หรือว่าถูกกำหนดด้วยการศึกษาและสภาพแวดล้อมกันแน่ เรื่องนี้หาบทสรุปไม่ได้มาเป็นเวลานาน

แต่เมื่อไม่นานมานี้ การศึกษาทางชีววิทยาเกี่ยวกับสมอง และกรรมพันธุ์ก้าวหน้าขึ้น จนกระทั่งพบว่า ความสามารถและอุปนิสัยของคนเรานั้น ส่วนใหญ่จะก่อรูปเรียบร้อยระหว่างอายุ 0-3 ขวบ กล่าวคือ คนเรานั้นตอนแรกเกิดเหมือนกันหมด ไม่มีคนที่เกิดมาเป็น “อัจฉริยะบุคคล” หรือเกิดมาเป็น “ไอ้เง้ง” แต่การศึกษาตั้งแต่แรกเกิดนั้นแหละ สามารถทำคนให้เป็น “อัจฉริยะบุคคล” ก็ได้ หรือให้เป็น “ไอ้เง้ง” ก็ได้ถ้าอยากจะทำ

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า เราจะสามารถทำให้คนเป็นอัจฉริยะเมื่อไรก็ได้ เช่น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพราะความสามารถและอุปนิสัยส่วนใหญ่ของคนเราจะถูกกำหนดภายในช่วงอายุ 0-3 ขวบ เพราะฉะนั้น เมื่อเด็กเริ่มไปโรงเรียนแล้ว ความแตกต่างระหว่างเด็กหัวดีที่อะไรๆ ก็ง่ายไปหมด กับเด็กหัวทึบซึ่งไม่ว่าอะไรก็ยากไปหมด จึงเกิดขึ้น

จุดสำคัญก็คือ การเลี้ยงดูเด็กระหว่างอายุ 0-3 ขวบ ถ้ารอให้เข้าโรงเรียนอนุบาลก่อน ก็สายเสียแล้ว

2

ไม่ว่าเด็กคนไหนก็เลี้ยงให้ดีได้

คงมีคนไม่น้อยที่สงสัยว่าผมซึ่งเป็นช่างเทคนิคและนักธุรกิจทำไมถึงได้ข้ามพากมาสนใจเรื่อง “การศึกษาในวัยเด็กเล็ก” ที่จริงการที่ผมสนใจเรื่องสำคัญแบบนี้เป็นของธรรมดาที่สุด และเมื่อรู้สึกว่าคุณพ่อคุณแม่ทั้งหลายนั้นแหละที่ละเลยปัญหานี้ ทำให้ผมยิ่งอยู่เฉยไม่ได้

แน่นอน ไม่ใช่ว่าผมจะไม่มีแรงกระตุ้นอะไรโดยตรงเสียเลย ที่ทำให้สนใจปัญหานี้ แรงกระตุ้นอย่างหนึ่งก็คือความวุ่นวาย ในมหาวิทยาลัยในช่วง พ.ศ. 2508 - 2513 เป็นช่วงที่เกิดความวุ่นวายมากในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศญี่ปุ่น เพราะบรรดานักศึกษาก่อการประท้วงกันอย่างไม่หยุดหย่อน ทำให้ผมเกิดความสงสัยในระบบการศึกษาปัจจุบันของเรา และอีกอย่างหนึ่งก็คือผมเองเป็นพ่อคนหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องลูก

ความจริงผมมีลูกปัญญาอ่อนอยู่คนหนึ่ง ในช่วงที่ลูกผมคนนี้นัยยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก ผมไม่รู้เลยว่าเด็กที่มีชะตากรรมแบบนี้ก็มีโอกาสพัฒนาความสามารถขึ้นมาได้ระดับหนึ่งหากเริ่มทำตั้งแต่แรกเกิด สิ่งที่ทำให้ผมตาสว่างในเรื่องนี้ก็คือคำพูดของอาจารย์ชินอิจิ ชูซุกิ ซึ่งมีชื่อเสียงทั่วโลกในเรื่องการสอนไวโอลินแก่เด็กเล็ก ท่านกล่าวว่า “ไม่ว่าเด็กคนไหนก็ทำได้ ขึ้นอยู่กับวิธีเลี้ยง” เมื่อผมได้ยินเรื่องนี้และได้เห็นผลงานที่น่าทึ่งสมกับคำพูดของท่าน ทำให้ผมรู้สึกเสียดายที่สุดที่ในฐานะผู้เป็นพ่อ ผมไม่ได้ทำอะไรให้แก่ลูกของผมเลย

เรื่องความวุ่นวายในมหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน ทำให้ผมคิดถึงปัญหาการศึกษาว่าการศึกษาคืออะไร ควรจะเป็นอย่างไร ตอนแรกผมคิดถึงเรื่องการศึกษาในมหาวิทยาลัย ปัญหาต่างๆ ในระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่พอผมคิดถึงเรื่องนี้อย่างจริงจัง ก็ทำให้ผมพบว่าปัญหามันเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมปลายแล้ว และสาวไปถึงระดับมัธยมต้น ระดับประถม จนกระทั่งได้บทสรุปว่า แม้แต่ระดับอนุบาลก็หายไปเสียแล้ว กระมัง ความคิดอย่างนี้เกิดไปตรงกับความคิดของอาจารย์ชูซุกิ ซึ่งทดลองเรื่องการศึกษาของเด็กเล็กมานานแล้ว

อาจารย์ซุซูกิท่านเริ่ม “การศึกษาแบบซุซูกิ” (Suzuki Method) ซึ่งเป็นระบบการศึกษาในวัยเด็กเล็กตามแบบฉบับของท่านเองมาตั้ง 30 ปีเศษแล้ว ก่อนหน้านั้นท่านก็สอนตามแบบทั่วไป คือเริ่มตั้งแต่ระดับประถม มัธยมขึ้นไป แต่ปรากฏว่าในหมู่เด็กที่เริ่มเรียนในระดับนี้ จะเกิดความแตกต่างอย่างมากระหว่างเด็กที่เก่งไปเร็วกับเด็กที่เรียนไปได้ช้าอย่างแก้ไขไม่ตก อาจารย์จึงทดลองให้เด็กเริ่มเรียนเร็วขึ้น เพื่อดูผลว่าจะเป็นอย่างไร ในที่สุดก็ลดอายุของเด็กลงเรื่อยๆ ปรากฏว่าเรื่องที่ผมคิดได้จากปัญหาความวุ่นวายในมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ซุซูกิท่านเริ่มทดลองมาตั้งแต่ 30 ปีก่อนแล้ว อาจารย์ซุซูกิท่านสอนไวโอลิน เรื่องนี้เพราะบังเอิญท่านเป็นนักไวโอลินท่านนั่นเอง แต่วิธีการของท่านสามารถใช้ได้ในการศึกษาทุกแขนง เพราะผมคิดแบบนี้ ถึงได้เหยียบเข้ามาในเรื่องการศึกษาในวัยเด็กเล็ก

3

การศึกษาในวัยเด็กเล็ก ไม่ใช่การผลิตอัจฉริยะบุคคล

ก่อนหน้านี้อผมเคยกล่าวว่า “การศึกษาในช่วงอายุ 0 - 3 ขวบ สามารถทำคนให้เป็น ‘อัจฉริยะ’ ถ้าอยากจะทำ”

พอผมพูดอย่างนี้ คุณแม่หลายคนคงจะวิจารณ์ว่า “ถ้าอย่างนั้นการศึกษาในวัยเด็กเล็ก คือการศึกษาเพื่อสร้างอัจฉริยะบุคคลอย่างนั้นหรือ”

คำตอบของผมก็คือ “ไม่ใช่” จุดประสงค์ประการเดียวของ

การศึกษาในวัยเด็กเล็กคือ “เพื่อสร้างเด็กให้เป็นคนที่มีไหวพริบดี ร่างกายแข็งแรง ร่าเริงและอ่อนโยน”

ถ้าหากไม่มีข้อบกพร่องทางร่างกายแล้ว คนเราทุกคนเหมือนกันหมดตอนแรกเกิด เรื่องที่เด็กกลายเป็นเด็กฉลาด เด็กโง่ เด็กที่มีนิสัยอ่อนโยนหรือดื้อรั้นหยาบกระด้างนั้น ทั้งหมดเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่ หากได้รับสิ่งที่จะควรจะได้รับ ในเวลาที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเด็กคนไหนก็จะกลายเป็นคนที่มีปัญญา และมีอุปนิสัยดีเลิศในอนาคต

คุณอาจรู้สึกตะขิดตะขวงอยู่บ้าง ถ้าผมจะเปรียบคนกับหมา แต่ไม่ว่าจะเป็นหมาพันธุ์ดีแค่ไหนก็ตาม ถ้าหากปล่อยให้ไป เข้ากลุ่มกับหมากลางถนน มันจะค่อยๆ ติดนิสัยป่าเถื่อน และ ในที่สุดมันก็จะกลายเป็นหมากลางถนนไปด้วย เด็กแรกเกิดนั้นมีสมองซึ่งพัฒนาน้อยกว่าสมองของหมาเสียอีก เพราะฉะนั้น การเลี้ยงดูที่ผิดพลาดจะทำให้เด็กกลายเป็นหมากลางถนนไปได้ อย่างง่ายดาย

หลายปีก่อน เกิดคดีสยองขวัญขึ้นในญี่ปุ่น โดยเด็กหนุ่ม คนหนึ่งก่อฆาตกรรมผู้เคราะห์ร้ายหลายคนด้วยอาวุธปืน โดยไม่มีเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น ต่อมาเด็กหนุ่มคนนั้นเขียนบันทึกจาก ในคุกออกเผยแพร่ ตอนหนึ่งในบันทึกเขาเขียนว่า “นิสัยสันดาน ของคนนั้น เขาว่าถูกสร้างขึ้นภายในอายุ 5 ขวบ ชั่วชีวิตคนเรานั้นระยะเวลา 5 ปีมันน้อยนิด ถ้าหากมันสร้างสันดานที่กำหนด ชีวิตของคนได้ละก็ มันช่างเป็นช่วงเวลาที่สำคัญเหลือเกิน แต่ทำไมพ่อแม่ทั้งหลายถึงได้ละเลยมันเสียล่ะ!” (จาก *น้ำตาของความโง่*) บันทึกของเขาเขียนวิจารณ์ชีวิตในวัยเยาว์เอาไว้ อย่างเจ็บปวด อ่านข้อความอย่างนี้แล้ว มีพ่อแม่คนไหนบ้าง

ที่ไม่สะเทือนใจ

ผมคิดว่าอุดมคติพื้นฐานของการศึกษาในวัยเด็กเล็ก คือ เพื่อไม่ให้เกิดเด็กโชคร้ายแบบเด็กหนุ่มคนนี้ เพื่อไม่ให้หมาดี กลายเป็นหมากลางถนน ซึ่งจุดสำคัญที่สุดขึ้นอยู่กับการเล่นเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดทีเดียว

การให้เด็กฟังดนตรีดี ๆ ให้เด็กเรียนไวโอลินนั้น ไม่ใช่เพื่อ สร้างอัจฉริยภาพบุคคลทางดนตรี การสอนภาษาอังกฤษ สอนให้อ่านหนังสือ ไม่ใช่เพื่อสร้างอัจฉริยภาพทางภาษา รวมทั้ง ไม่ใช่การเตรียมเด็กเพื่อให้เข้าโรงเรียนอนุบาลดี ๆ หรือโรงเรียน ประถมดี ๆ แต่อย่างใด การเรียนไวโอลิน ภาษาอังกฤษ และการอ่านตัวอักษรนั้นเป็นเพียงมาตรการอย่างหนึ่งในการค้นหา ความสามารถอันมหาศาลของเด็กเท่านั้น

4 เด็กแรกเกิดนั้นอ่อนแอ แต่มี “ศักยภาพ” มหาศาล

ความคิดเรื่องการศึกษานในวัยเด็กเล็กของผมนั้นเริ่มต้นด้วย เรื่อง “ศักยภาพ” อันมหาศาลของเด็กแรกเกิด พุดอย่างนี้อาจมี ข้อสงสัยว่าเด็กแรกเกิดซึ่งทำอะไรไม่ได้เลยนั้น ทำไม่ถึงคิดว่า จะมีศักยภาพอย่างมหาศาลแล้ว

ผมอยากจะตอบข้อสงสัยนี้ว่า “ก็เพราะเด็กแรกเกิดทำอะไร ไม่ได้เลยนะซี ถึงได้มีศักยภาพมหาศาล” เป็นความจริงที่ว่า มนุษย์แรกเกิดนั้นเมื่อเปรียบกับบรรดาสัตว์แรกเกิดอื่น ๆ แล้ว มนุษย์เกิดมาในสภาพที่อ่อนแอกว่ามาก

ระยะแรกเกิด คนเรามีความสามารถแคร้งให้กับดูดนม เป็นเท่านั้น ในขณะที่สัตว์อื่นๆไม่ว่าหมา ม้า ลิง พอเกิดออกมา ก็ยืนได้ เดินได้ทันที นักสัตววิทยาคำนวณความแตกต่างนี้ ไว้เป็นระยะเวลาประมาณ 10-11 เดือน

เพราะเหตุนี้ สัตว์อื่นจึงมีความสามารถหลายอย่าง เช่น ความสามารถในการเดิน ติดตัวมาตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ส่วนมนุษย์ต้องเกิดมาในสภาพที่ยังทำอะไรด้วยตัวเองไม่ได้เลย ซึ่งหมายความว่าความสามารถของเด็กแรกเกิดนั้นขึ้นอยู่กับ การศึกษาหลังจากที่ลืมตาดูโลกแล้ว

หรือกล่าวได้ว่า สัตว์อื่นๆ ตอนเกิดมาหัวแข็งเสียแล้ว แต่ มนุษย์เกิดมาในสภาพที่ในสมองยังเกือบเหมือนกระดาษขาวอยู่

เพราะฉะนั้น ถ้าอยาก让孩子แรกเกิดมีความสามารถอะไร ก็ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเขียนอะไรลงไปบนกระดาษขาวนั้น

ถ้าอยาก让孩子มีความสามารถและอุปนิสัยที่ดีเลิศ ความเป็นไปได้มีมหาศาล

ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากในระยะแรกเกิดนี้เราปล่อยให้ละเลยไม่สนใจ เด็กก็อาจจะหยุดอยู่ในสภาพสมองว่างเปล่า เช่นนั้น

5 เส้นสายของเซลล์สมอง ก่อรูปภายใน 3 ขวบ

กล่าวกันว่า สมองของคนเรามีเซลล์ถึง 140,000 ล้านเซลล์ แต่สมองของเด็กแรกเกิดอยู่ในสภาพกระดาษขาว และเซลล์สมอง

ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำงาน รายงานการวิจัยล่าสุดพบว่า การทำงานของเซลล์สมองเหล่านี้จะถูกกำหนดภายในอายุ 3 ขวบ

เซลล์สมองไม่สามารถทำงานได้ถ้าแต่ละเซลล์แยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยว ถ้าเราดูภาพสมองที่ขยายด้วยกล้องจุลทรรศน์ จะเห็นว่า หลังจากเกิดมาแล้ว เมื่อเวลาผ่านไปเด็กเรียนรู้มากขึ้น จะมีสายใยเหมือนสะพานเชื่อมระหว่างเซลล์เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ต่อเมื่อเซลล์สมองจำนวนมากต่างก็ยื่นมือมาจับกัน สัมพันธ์กัน จึงจะสามารถย่อยข่าวสารข้อมูลจากภายนอกได้ ลักษณะแบบนี้เปรียบได้กับการทำงานของทรานซิสเตอร์ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ทรานซิสเตอร์เดี่ยว ๆ แต่ละตัวทำงานอะไรไม่ได้ แต่เมื่อต่อสายเชื่อมเข้าด้วยกันจึงจะทำงานได้ในฐานะเครื่องคอมพิวเตอร์

เส้นสายสัมพันธ์ของเซลล์สมองซึ่งเปรียบเสมือนสายเชื่อมระหว่างทรานซิสเตอร์ในเครื่องคำนวณนี้ จะเพิ่มอย่างรวดเร็วมากระหว่างอายุ 0-3 ขวบ จนกระทั่ง 70-80% ของสายใยทั้งหมดจะก่อรูปภายในอายุ 3 ขวบ ความเจริญเติบโตของเส้นสายในสมองนี้ ทำให้น้ำหนักสมองเพิ่มขึ้น และน้ำหนักสมองนี้จะเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่าตัวภายในอายุ 6 เดือน และเมื่อถึงอายุ 3 ขวบก็หนักถึง 80% ของสมองผู้ใหญ่

แน่นอน ไม่ได้หมายความว่าเด็กที่อายุเกิน 3 ขวบ สมองไม่เติบโตอีกเลย แต่หลังจากอายุ 4 ขวบขึ้นไปเส้นสายสมองในส่วนอื่นจะเติบโตขึ้น เส้นสายสมองส่วนที่ก่อรูปหลังจากอายุ 4 ขวบคือสมองส่วนหน้า ก่อนอายุ 3 ขวบคือสมองส่วนหลัง ข้อแตกต่างระหว่างก่อนและหลังอายุ 3 ขวบคือ ถ้าจะเปรียบเทียบกับเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ก่อน 3 ขวบเปรียบได้กับส่วน “ฮาร์ดแวร์” ของเครื่อง คือเปรียบเสมือน “ตัวเครื่อง” ส่วนหลัง

3 ขวบเปรียบได้กับ “ซอฟต์แวร์” ของเครื่อง คือส่วนที่เป็น “การใช้เครื่อง” นั่นเอง

สมองเด็กได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอก นำมาหล่อเลี้ยงเป็นตัวแบบแล้วจดจำ ระบบย่อยข่าวสารขั้นพื้นฐานซึ่งสำคัญมากนี้ จะถูกสร้างภายในอายุ 3 ขวบ ส่วนในเรื่องความนึกคิด ความมุ่งมั่น ความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจ อารมณ์ ซึ่งเป็นเรื่องระดับสูง จะถูกสร้างหลังจากอายุ 3 ขวบ กล่าวคือ เป็นส่วนที่จะเอาส่วนที่ถูกสร้างมาก่อนอายุ 3 ขวบไปใช้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ถ้าหากส่วนที่เป็น “ฮาร์ดแวร์” คือ “ตัวเครื่อง” ที่ถูกสร้างภายในอายุ 3 ขวบนั้นไม่ดีเสียแล้ว เมื่ออายุเกิน 3 ขวบ ถึงแม้เราจะพยายามสร้างส่วนที่เป็น “ซอฟต์แวร์” คือ “การใช้เครื่อง” ให้ดีอย่างไรก็ไม่มีความหมาย เพราะเครื่องคอมพิวเตอร์ที่คุณภาพไม่ดี ต่อให้คุณพยายามใช้อย่างดีแค่ไหน มันก็ให้ผลลัพธ์ที่ดีออกมาไม่ได้แน่

6

การศึกษาในปัจจุบัน “เข้มงวด” และ “ปล่อยอิสระ” อย่างผิดเวลา

แม้แต่สมัยนี้ก็ยังมียุทธวิทยาและนักศึกษาจำนวนไม่น้อย ที่คิดว่า การจูงใจให้การศึกษาแก่เด็กแรกเกิดเป็นการกระทำที่ผิด โดยเฉพาะในบรรดาพวกหัวก้าวหน้ามีมากที่คิดเช่นนี้ เขากล่าวว่า การปลุกฝังสิ่งต่าง ๆ ลงในหัวน้อย ๆ ของเด็ก จะทำให้เด็กกลายเป็นคนจุกจิกจู้จี้ เด็กในวัยทารกและเด็กเล็กควรปล่อยให้เติบโตขึ้นเองตามธรรมชาติ บางคนถึงขนาดปล่อยให้เด็กทำอะไร

ตามอำเภอใจโดยถือว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติ

มีคุณแม่จำนวนมากที่เชื่อถือทฤษฎีนี้นิยมชมชื่นกับ “ลัทธิอิสรเสรี” พอใจที่ตนเองเป็นคุณแม่หัวก้าวหน้า ใจดี และเข้าใจลูก

แต่ที่ว่าพอลูกเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนประถม คุณแม่ก็เปลี่ยนลัทธิทันที เมื่อก่อนเคยปล่อยให้ลูกทำอะไรตามใจ เพราะคิดว่าลูกเป็นเด็กทารก เมื่อลูกเข้าโรงเรียน คุณแม่จะเริ่มอบรมสั่งสอนอย่างเข้มงวดโดยอ้างว่า “หนูโตแล้ว เข้าโรงเรียนแล้ว” คุณแม่ที่เคย “ใจดี ตามใจสารพัด” กลับกลายเป็นคุณแม่ “ยอดดุ บังคับทุกเรื่อง”

ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดที่คุณแม่นึกเอาเองว่าถูกต้อง แต่ที่จริงขัดกับลักษณะการเจริญเติบโตของสมองมนุษย์ ดังที่กล่าวไว้ในบทก่อน ผมคิดว่าการเลี้ยงเด็กปฐมวัยนี้แหละที่คุณแม่ควรเป็นคุณแม่แก่วิชา มุ่งมั่นในการศึกษาอบรมลูก และคุณแม่จะหวังผลนั้นได้ในอนาคตด้วย

คุณแม่ที่เลี้ยงลูกอย่าง “เข้มงวด” และ “ปล่อยอิสระ” อย่างผิดเวลา คือในวัยที่ควรจะเข้มงวดกลับปล่อย แต่ในวัยที่ควรจะปล่อยกลับเข้มงวด นี่แหละที่สร้างปัญหา จนใครๆพากันตั้งฉายาว่า “คุณแม่จอมจู้จี้”

ช่วงปฐมวัย (วัยเด็กอ่อนและวัยก่อนอนุบาล) ควรเป็นวัยที่คุณแม่ต้องฝึกลูกอย่างเข้มงวดและอ่อนโยน และหลังจากเด็กอายุเกิน 3 ขวบขึ้นไป เด็กเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง เราต้องเริ่มเคารพความรู้สึกนึกคิดของเด็กเช่นกัน ถ้าจะพูดอย่างสุดซึ้งก็อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของพ่อแม่ที่เข้าไปรบกวนวาทกับลูกควรจะสิ้นสุดลงตั้งแต่วัยก่อนอนุบาล แต่บางคนกลับไม่เป็นเช่นนั้น ตอนแรกปล่อยให้ลูกโตอย่างอิสรเสรี พอลูกเข้าโรงเรียนจึงเริ่ม

ร่วนวายเป็นลูก แบบนี้จะกลายเป็นการทำลายความสามารถของลูก และปลูกฝังจิตใจต่อต้าน ซึ่งให้ผลแต่ในด้านลบเท่านั้น

7 “ความยาก - ความง่าย” ในความคิดของผู้ใหญ่ใช้กับเด็กไม่ได้

พวกเราซึ่งเป็นผู้ใหญ่ชอบพูดกันว่า “หนังสือเล่มนี้ยากเกินไปสำหรับเด็ก” หรือว่า “เด็กแดง ๆ จะเข้าใจเพลงคลาสสิกได้อย่างไรกัน” อันที่จริงเด็กทารกยังไม่ถือคิดว่ ใ้ไหนยาก ใ้ไหนไม่ชอบ ดังนั้นไม่ว่าภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น หรือจะเป็นเพลงคลาสสิก เพลงเด็ก เพลงพื้นบ้าน เด็กเพิ่งรู้จักทุกอย่างเป็นครั้งแรกจึงน่าจะเหมือนกัน

โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึคนั้น เราเกือบไม่ต้องอาศัยความรู้อะไรในการตัดสินใจ และบางครั้ง “ความรู้” กลับเป็นตัวขัดขวางการตัดสินใจด้วย “ความรู้สึก” เสียอีก

ผู้อ่านบางท่านคงเคยมีประสบการณ์ที่ว่าท่านไปดูภาพเขียนและไม่รู้สึกติดใจเท่าไรนัก แต่พอเห็นชื่อจิตรกรและราคาที่ติดอยู่ข้างๆ แล้วหันมาดูอีกทีกลับนึกว่า “อ้อ! สมกับเป็นภาพเขียนชั้นเยี่ยมจริงๆ ด้วย”

เมื่อเปรียบกับผู้ใหญ่แล้ว เด็กอ่อนนั้นเถรตรงมาก สิ่งไหนที่เด็กรู้สึกชอบ เด็กจะสนใจจนกระทั่งลืมตัวทีเดียว